

ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Стаття присвячена розгляду сучасних підходів до навчання української мови іноземних студентів-медиків та з'ясуванню основних характерологічних рис компетентнісного підходу. У роботі використано теоретичні загальнонаукові методи пізнання: вивчення інформаційних джерел, аналіз, синтез, узагальнення, аналогія. Установлено, що в сучасній лінгводидактиці представлені різні підходи до навчання української мови як іноземної. Компетентнісний підхід має низку переваг над іншими підходами через закладену в його змісті безпосередню спрямованість навчання на реалізацію професійних завдань. Перспективи дослідження передбачають розроблення оптимальної моделі формування комунікативних навичок в іноземних студентів-медиків.

Ключові слова: *підхід до навчання, компетентнісний підхід, українська мова як іноземна, фахова медична комунікація, комунікативна компетентність.*

Постановка проблеми. У своєму прагненні до інтеграції в гуманітарній сфері світова спільнота визнає, що професійна освіта повинна мати результат, який забезпечується впровадженням здобутих знань, умінь та навичок у практичну діяльність і сприяє її продуктивності. Цей результат може бути досягнений правильним спрямуванням навчання, тобто ефективним підходом, зокрема й до проблем, пов'язаних із методикою викладання української мови як іноземної в медичних університетах. Аналіз наукових джерел з методології, психології, психолінгвістики, дидактики, лінгводидактики закладає підґрунтя для формулювання теоретико-методологічних засад такого дослідження та виокремлення найбільш продуктивного підходу до формування в майбутнього лікаря комунікативних навичок, який відповідає вимогам сучасного вектора навчання. Доцільність застосування того чи іншого підходу визначається його перевагами в порівнянні з іншими напрямками в академічній освіті, що зумовлює необхідність розгляду наявних у сучасних наукових дослідженнях підходів до навчання української мови як іноземної.

Аналіз наукових досліджень. У багатьох наукових дослідженнях представлено розроблення підходів до навчання нерідної мови: діяльнісного (Л. С. Виготський, П. Я. Гальперін, В. В. Давидов, Д. Б. Ельконін, В. І. Загвязинський, О. О. Леонтьєв, М. Ю. Олешков, В. В. Юдін), особистісно-діяльнісного (Б. Г. Ананьєв, І. О. Зимня), особистісно орієнтованого (О. В. Бондаревська, С. У. Гончаренко, В. П. Кузовлев, В. О. Моляко,

К. К. Платонов, В. В. Рибалка, В. І. Слободчикова, Т. М. Титаренко, М. Г. Чобітько, І. С. Якиманська), компетентнісного (В. І. Байденко, І. Д. Бех, Н. М. Бібік, М. М. Вятютнев, Н. Б. Голуб, О. А. Дубасенюк, Д. І. Ізаренков, С. І. Кокоріна, В. В. Ніколаєнко, О. В. Овчарук, О. В. Онопрієнко, Н. С. Побірченко, О. І. Пометун, Дж. Равен, О. Я. Савченко, Г. К. Селевко, О. М. Семенов, В. Л. Скалкін, М. М. Філоненко, Н. Хомський, А. В. Хуторський, S. V. Parry, L. M. Spencer), комунікативного (О. М. Біляєв, І. Л. Бім, Н. Д. Гальськова, Г. І. Гез, І. О. Зимняя, Ю. І. Пассов, Є. С. Полат), когнітивного (В. Д. Шадриков). Аналітичний огляд прийнятих у сучасній методиці підходів до мовної освіти представлений у вітчизняних наукових дослідженнях, де здійснюється пошук ефективного підходу до навчання української мови як рідної (Н. Б. Голуб, С. А. Омельчук). Аналіз підходів до навчання української мови як іноземної подано в роботі Г. М. Строганової, яка слушно зауважує, що «перегляд структури мовної освіти в Україні загалом та оновлення змісту процесу викладання української мови як іноземної зокрема зумовлює потребу подальшої інвентаризації та модернізації підходів до навчання нерідної мови, пошук та вдосконалення методів навчання» [17, 178]. Зокрема потребує розгляду питання про застосування таких підходів у навчанні української мови іноземних студентів медичних університетів. Актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю визначення найбільш продуктивного підходу в контексті наявних напрямів мовної підготовки іноземних студентів, який найбільшою мірою забезпечує формування фахових комунікативних навичок у майбутнього лікаря, та недостатнім висвітленням цього питання в науковій літературі.

Метою статті є дослідження сучасних підходів до навчання української мови іноземних студентів-медиків та виокремлення з-поміж них пріоритетних; з'ясування основних характерологічних рис компетентнісного підходу, його ролі у формуванні навичок фахової медичної комунікації.

Для виконання роботи використано теоретичні **методи дослідження**, зокрема аналіз педагогічної, психологічної, методичної літератури та директивних документів; узагальнення досягнень сучасної педагогічної науки; аналіз базових понять лінгводидактики; класифікація застосовуваних у сучасній методиці підходів до навчання іноземних мов; зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему з метою виокремлення найбільш ефективних підходів до навчання української мови як іноземної в медичних університетах.

Виклад матеріалу. Можна погодитися з О. С. Іванців, що «основним завданням і метою викладання української мови як іноземної в медичному ВНЗ є формування в студентів-медиків навичок професійного мовлення, що дозволяє підготувати їх до навчальної клінічної практики і до усного спілкування з хворим» [8, 116].

Згідно з сучасними вимогами до освітньої підготовки майбутнього медичного працівника, процес навчання української мови має бути зорієнтований в напрямі формування й розвитку професійних комунікативних навичок в іноземних студентів – формування мовної особистості, яка володіє всіма видами мовленнєвої діяльності. Опрацювання наукових джерел з філософії, психології, педагогіки, мовознавства, лінгводидактики, вивчення нормативно-правової бази Міністерства освіти і науки України дає змогу визначити науково-теоретичні засади цього напрямку. З-поміж цих засад найважливішим є обрання основних підходів до навчання української мови іноземних студентів.

У сучасній вітчизняній лінгводидактиці представлені різні підходи до навчання української мови як рідної, так і іноземної. Сучасні підходи до навчання української мови як іноземної в медичному університеті визначаються, на нашу думку, як основною функцією самої мови – бути найважливішим засобом спілкування, пізнання та впливу, так і метою професійного навчання, яка зумовлена соціальним замовленням суспільства – сформувати високоосвіченого фахівця, всебічно розвинену мовну особистість, здатну задовольнити потреби професійного спілкування, якій властива справжня культура спілкування в різних видах мовленнєвої діяльності.

Передусім необхідно визначити сутність поняття «підхід до навчання», яке в науковій літературі розкривається по-різному, про що свідчить аналіз дефініцій, здійснений С. А. Омельчуком [11]. Дослідники відзначають невпорядкованість термінології в лінгводидактиці. Так, Н. Б. Голуб пише про те, що «як взаємозамінювані нерідко в наукових текстах вживають терміни «парадигма», «підхід», «тип навчання» [4, 3], У працях з лінгводидактики української мови як іноземної автори Т. Л. Груба, Г. П. Лещенко, Г. Д. Швець справедливо відзначають термінологічну неузгодженість, яка веде до змішування понять «підхід до навчання», «метод навчання» та «принцип навчання» і яку часто можна спостерігати в межах однієї наукової розвідки [5].

На думку С. А. Омельчука, підхід – це «методологічна категорія лінгводидактики, що позначає складне багатовимірне явище, системну сукупність якого становлять принципи, технології, методи, прийоми, засоби й форми навчання, і яке характеризується концептуальністю, процесуальністю, системністю, керованістю й дієвістю» [11, 4]. Ознаки категоріальності, системності, структурності покладені в основу визначення І. А. Кучеренко: «Підхід до навчання мови – це категорійне поняття лінгводидактики, що становить ієрархічне системне утворення, основними складниками якого є закономірності, принципи, правила, технології, форми, методи, прийоми і засоби навчання» [9, 256]. Аналізуючи підходи до навчання української мови як іноземної, З. П. Бакум дотримується

визначення, що, з її погляду, найбільше відповідає стану сучасної освіти: «підходи – основні стратегічні напрями, які охоплюють усі компоненти системи навчання: його мету, завдання і зміст, шляхи і способи їх досягнення, діяльність викладача і студента, технології навчання, критерії ефективності навчального процесу, систему контролю. В основу підходу покладено зазвичай одну вихідну ідею» [1, 227]. На думку В. В. Ніколаєнко, «у широкому сенсі підхід виступає як загальна методологічна основа дослідження і навчання в конкретній галузі знань» [10, 179]. Погоджуємося з Н. Б. Голуб, яка зазначає, що «підхід до навчання – це загальна концептуальна позиція, що визначає системну організацію й самоорганізацію освітнього процесу, домінуючу ознаку, роль, статус та особливості взаємодії всіх його компонентів відповідно до конкретних навчальних і виховних цілей» [4, 3].

У вітчизняній лінгводидактиці представлені різні підходи до навчання української мови як рідної. Низка дослідників сходиться на тому, що найбільш результативними є підходи, зміст яких зорієнтований на використання комунікативних технологій навчання (І. М. Бабій, О. М. Біляєв, Л. О. Варзацька, М. С. Вашуленко, О. М. Горошкіна, Г. М. Іваницька, І. О. Кухарчук, Н. В. Мандрик, А. В. Нікітіна, М. І. Пентиліук, Г. Т. Шелехова).

Стосовно навчання української/російської мови як іноземної, то комунікативний підхід є одним із найбільш поширених. Теоретико-методологічною основою комунікативно-орієнтованого підходу до вивчення іноземних мов слугують дослідження відомих вітчизняних та зарубіжних лінгводидактів (О. Б. Бігич, І. Л. Бім, Н. Ф. Бориско, М. Ю. Бухаркіна, Н. Д. Гальськова, Н. І. Гез, І. О. Зимня, С. Ю. Ніколаєва, Ю. І. Пассов, Є. С. Полат, О. Б. Тарнопольський, Ю. О. Трубнікова). На думку І. А. Дирди, комунікативний підхід є продуктивним тому, що він спрямований саме на практику спілкування. З огляду на те, що «студентам-іноземцям українська мова потрібна як засіб реального спілкування з україномовними людьми під час навчання і професійної діяльності» [6, 435], комунікативний підхід має свої переваги, до яких дослідниця відносить ситуативність, можливість реалізувати мовленнєві резерви, увага до особистості студента, максимальне заглиблення студента в україномовний процес. Подібні думки зустрічаємо в дослідженні S. Savignon, яка підкреслює, що комунікативний підхід є особливо актуальним для навчання професійно орієнтованої іноземної мови, оскільки передбачає занурення студента в процес реальної комунікативної взаємодії та розкриття резервних можливостей і творчого потенціалу особистості [22, 14].

У сучасних дослідженнях можемо простежити прагнення поєднати власне комунікативний підхід із функціональним, що базується на роботах вітчизняних і зарубіжних психологів, педагогів та методистів. Як зазначає Л. М. Паламар, функціонально-комунікативний підхід «допомагає засвоїти

мову як засіб спілкування на основі практичного застосування мовного матеріалу, розширення і поглиблення пізнавальних здібностей студентів» [12, 12]. Такої самої думки дотримуються Т. Л. Груба та Г. П. Лещенко, які вважають, що використання функціонально-комунікативного підходу відповідає сутності комунікативної спрямованості мовної освіти, оскільки його зміст полягає «у визначенні функції мовних засобів, їх ролі у створенні власних висловлювань, засвоєнні комплексу різних мовних засобів у їх взаємодії та контекстуальній обумовленості, підготовці до побудови текстів різних типів і стилів мовлення, адекватних використанню мовних засобів» [5, 58].

Прихильники діяльнісного підходу, який визначено одним із пріоритетних у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, прагнуть зосередити увагу на розвитку учня в процесі практичної мовленнєвої діяльності. Діяльнісний підхід вітчизняні дослідники нерідко поєднують з комунікативним, вважаючи, що найбільш продуктивним є розвиток мовленнєвої діяльності під час занурення в комунікативну ситуацію, найбільш наближену до життєвих реалій. На думку Н. І. Ушакової, теоретичною базою навчання нерідної мови має бути комунікативно-діяльнісний підхід, який «означає, що в центрі освітнього процесу знаходиться той, хто навчається, а система навчання передбачає максимальне врахування його індивідуально-психологічних, вікових і національних особливостей. Об'єктом навчання є мовленнєва діяльність в усіх її видах» [20, 1]. Комунікативно-діяльнісний підхід спрямовує навчальний процес не лише на оволодіння знаннями, він забезпечує формування в студентів умінь і навичок продукувати власні висловлювання в різних жанрах, стилях і типах мовлення (О. М. Петрук, М. І. Пентилюк, О. М. Горошкіна, А. Нікітіна).

У сучасних дослідженнях комунікативно спрямовані підходи можуть містити когнітивний компонент. Виходячи з того, що здатність людини до специфічної діяльності з оволодіння чужою мовою має когнітивний зміст, науковці обґрунтовують доцільність комунікативно-когнітивного підходу, який сприяє активізації резервних можливостей того, хто навчається. На думку вчених, за комунікативно-когнітивного підходу в центрі уваги перебуває студент як суб'єкт навчання з його досвідом, знаннями, інтересами, здібностями. Це визначає необхідність урахування індивідуальних особливостей студентів з метою максимального підвищення їх інтелектуальної активності в процесі оволодіння мовою та її застосування в професійній комунікації (Л. І. Васецька, К. І. Гейченко, Г. Я. Іванишин).

Активне впровадження науковцями комунікативно зорієнтованих підходів свідчить про визнання комунікативного аспекту як провідного в навчанні рідної та іноземної мов, а також про розуміння визначальної ролі комунікативних навичок в оволодінні професійною мовою.

У дослідженнях з методики навчання іноземної мови також активно використовують особистісно орієнтований підхід, який у різні роки розробляли К. О. Абульханова-Славська, О. Г. Асмолов, Г. О. Балл, І. Д. Бех, О. В. Бондаревська, С. У. Гончаренко, І. А. Зязюн, В. С. Ільїн, В. П. Кузовлев, В. О. Моляко, О. С. Падалка, К. К. Платонов, В. В. Рибалка, К. Роджерс, О. Я. Савченко, В. В. Сериков, В. І. Слободчикова, Т. М. Титаренко, А. П. Тряпіцина, М. Г. Чобітько, І. С. Якиманська.

Переваги особистісно орієнтованого підходу М. Г. Прадівляний вбачає в тому, що цей підхід «заснований на врахуванні особистісних інтересів та індивідуальних особливостей учнів, що забезпечує самореалізацію творчого потенціалу під час вивчення дисциплін, у тому числі іноземних мов» [14, 118]. Дослідники пропонують шляхи впровадження цього підходу, з-поміж яких виділяють інноваційні методики, що забезпечують індивідуалізацію навчання іноземної мови (О. М. Альошина, А. М. Біліченко, В. І. Кунченко, О. В. Лабенко, Т. С. Решетнік).

У науковій літературі з лінгводидактики можна спостерігати тенденцію до інтеграції підходів у навчанні української мови. У сучасній дидактиці визнано, що підходи до навчання мають бути підґрунтям для всебічного розвитку особистості та її підготовки до професійної діяльності. Досягнення цієї мети можливе за умови інтегрованого застосування описаних у дидактичних дослідженнях підходів, що зазначено в чинному Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, що ґрунтується на засадах особистісно орієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів.

Виокремлення науковцями такої кількості різноманітних підходів для оптимізації навчального процесу можна пояснити, на нашу думку, прагненням сконцентрувати увагу на певних аспектах як самого процесу комунікації, так і її дидактичних питань. Такий розгляд дозволяє значною мірою поглибити уявлення про можливості та роль комунікації у процесі навчання іноземної мови та збагатити його методику.

Водночас більшість дослідників у галузі методики фахової освіти вважає, що повне виконання завдань професійної підготовки фахівців, у тому числі й іноземних, забезпечує компетентнісний підхід, що передбачає спрямування процесу навчання на оволодіння знаннями, уміннями та навичками як підґрунтям для реалізації результативної професійної діяльності та формування необхідних компетенцій.

Уживання терміна «компетенція» в науковому контексті започаткував у 1965 році американський лінгвіст Н. Хомський, запропонувавши використовувати це поняття для визначення здатності людини виконувати будь-яку діяльність. Надалі значення цього терміна вчений поширив на мовленнєву діяльність як рідною мовою, так і чужоземною. При цьому Н. Хомський розмежовував два пов'язаних між собою поняття:

1) компетенція (competence) як знання мовних знаків і правил їх поєднання та
2) застосування (performance) як здатність користуватися цими знаками в мовленнєвому спілкуванні. На думку Н. Хомського, компетенція виявляє себе у використанні знань у різних видах діяльності, пов'язаних із мисленням та досвідом людини. Таке використання набутих знань, навичок та вмінь надалі стали називати компетентністю. Таким чином, у 60-і роки минулого століття було закладено семантичне розмежування понять «компетенція» та «компетентність». З'ясовуючи відмінності між значенням термінів «компетенція» і «компетентність», М. С. Головань підкреслює, що «компетенція – деяка відчужена, наперед задана вимога до підготовки особи (властивості або якості, потенційні здатності особи), наперед задана вимога щодо знань та досвіду діяльності в певній сфері; компетентність – це володіння компетенцією, що виявляється в ефективній діяльності і включає особисте ставлення до предмету і продукту діяльності; компетентність – це інтегративне утворення особистості, що інтегрує в собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні властивості, які обумовлюють прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності» [3, 29]. Під терміном «компетентність» О. А. Дубасенюк розуміє «складну інтегровану якість особистості, що обумовлює можливість здійснювати певну діяльність, причому мова йде саме не про окремі знання чи вміння й навіть не про сукупності окремих процедур діяльності, а про властивість, що дозволяє людині здійснювати діяльність у цілому» [7, 12]. Професійна компетентність, на думку О. М. Семеног, є «... вже існуючою якістю, реальною демонстрацією набутих знань і відповідних умінь, навичок людини як суб'єкта професійної діяльності, володіння нею відповідними компетенціями і здатність їх застосовувати у відповідних професійних ситуаціях» [15, 58].

Більшість прихильників компетентнісного підходу до навчання сходиться на тому, що одним із найважливіших складників професійної компетентності є комунікативна компетентність, зокрема й іншомовна, яку набувають як у руслі вивчення іноземної мови за умови навчання рідною мовою, так і за необхідності вивчення іноземної мови як мови навчання.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники розглядають комунікативну компетентність як складне інтегроване утворення, що має свою багаторівневу структуру, до якої входять як власне лінгвістичні чинники (мовні знання), так і компоненти соціолінгвального, соціокультурного та прагматичного змісту (Д. І. Ізаренков, Л. І. Мацько, Ю. С. Федоренко, А. М. Щукін, S. J. Savignon). Такий підхід пояснює необхідність розмежування понять передусім лінгвістичної та комунікативної компетентності. У ситуації освоєння чужої мови лінгвістична компетенція передбачає володіння правилами орфоєпії, слововживання, граматичної

словозміни, поєднання слів у реченні, а також засвоєння основних моделей мовленнєвої поведінки та вміння свідомо застосовувати стилістичні засоби в процесі комунікації. Комунікативна компетенція – це вільне володіння всіма видами мовленнєвої діяльності в навчально-пізнавальній, культурній та професійній сферах. У сучасних вітчизняних дослідженнях таке поняттєве розмежування логічно корелює з опозицією категорій, що стосуються сфер мови та мовлення. Пропонуючи розрізнати поняття мовної та мовленнєвої компетенцій, І. О. Туровська зазначає: «З-поміж компетенцій, визначених у нормативних освітніх документах, особливе місце посідає мовна компетенція як інтегративне явище, що охоплює цілу низку спеціальних здібностей, знань, умінь, навичок, стратегій і тактик мовної поведінки, установок для успішного здійснення мовленнєвої діяльності в конкретних умовах спілкування. Мовленнєва ж компетенція, формуючись на мовній, включає систему мовленнєвих умінь (здатність вести діалог, сприймати, відтворювати і створювати усні й письмові монологічні та діалогічні висловлювання), що слугуватимуть студентам у різних професійних і життєвих ситуаціях. Мовна і мовленнєва компетенції – нероздільні, адже вміння говорити (мовленнєва компетенція) базується на граматичних, лексичних і фонетичних знаннях і навичках – на мовній компетенції» [19, 157].

Аналізуючи феномен комунікативної компетентності, науковці пов'язують його розвиненість, окрім інших чинників, з наявністю комунікативних навичок. Ю. С. Федоренко визначає поняття «комунікативна компетентність» як знання про мову, навички й уміння застосовувати ці знання в мові згідно з різними ситуаціями спілкування [21, 64], Н. Д. Гальськова та Н. І. Гез – як володіння практичними навичками вербального та невербального спілкування [2, 19]. О. М. Тур виокремлює комунікативні знання, уміння та навички як умову здійснення успішної професійної комунікації та свідчення розвиненості комунікативної компетентності: «Під професійно-комунікативною компетентністю ми розуміємо систему екстрафункціонального забезпечення професійних функцій фахівця, що виражає готовність і здатність до комунікативної організації діяльності в різних професійних сферах із представниками різних культур. Екстрафункціональне забезпечення професійної діяльності інтерпретуємо як сформованість комунікативних, загальнопрофесійних, міжгалузевих і міжкультурних знань, умінь, навичок, а також особистісних якостей фахівця, необхідних для адаптації та ефективної діяльності в різних професійних групах» [18, 54].

Проблема формування комунікативних навичок та комунікативної компетентності майбутнього фахівця знайшла своє відображення в роботах багатьох вітчизняних учених (З. П. Бакум, Г. В. Беленька, А. М. Богуш, Н. Б. Голуб, О. А. Дубасенюк, О. В. Касаткіна, К. Я. Климова,

О. В. Любашенко, Л. І. Мацько, С. В. Мітіна, О. О. Павленко, Л. М. Паламар, О. М. Семенов, Т. В. Симоненко, Н. І. Станкевич, М. М. Філоненко, М. І. Шевченко та ін.)

Як зазначає М. І. Пентиліук, компетентнісний підхід у навчанні української мови є «своєрідним орієнтиром, що спрямовує на виконання головної мети мовної освіти – виховання мовної особистості, яка володіє системою знань, умінь і навичок, що забезпечують її високий рівень спілкування в різних життєвих ситуаціях» [13, 5]. Компетентнісний підхід у навчанні передбачає спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток ключових компетенцій особистості, у результаті чого досягається сформованість загальної компетентності фахівця. Безперечною перевагою компетентнісного підходу над іншими є те, що компетентнісний підхід до навчання гармонізує освітні цілі та життєві, у тому числі й професійні, потреби.

Компетентнісний підхід до навчання мови особливо актуальний у галузі фахової освіти, де мовна компетентність стає важливою умовою оволодіння професійними знаннями та навичками. У. Соловій наголошує, що професійна комунікативна компетентність «передбачає створення грамотної, мовленнєво та професійно компетентної особистості, яка, крім уміння об'єктивно передавати чи сприймати певну інформацію у процесі фахового спілкування, знатиме й віртуозно користуватиметься стратегією досягнення поставленої мети під час комунікації (професійної зокрема)» [16, 259]. Комунікативна компетентність має бути результатом професійно орієнтованого навчання української мови. О. М. Семенов у своєму тлумаченні цього феномену зазначає, що комунікативна компетентність – це «практичне й усвідомлене володіння вміннями здійснювати усне і писемне, вербальне й невербальне професійно-ділове спілкування з урахуванням норм сучасної української літературної мови, здійснювати взаємообмін набутим досвідом, досягати взаєморозуміння між партнерами» [15, 267].

Компетентнісний підхід у сфері мовної освіти майбутніх медиків полягає в тому, що розробка процесу навчання скерована в напрямі формування, розвитку й удосконалення необхідних для визначеної мети комунікативних навичок, які забезпечують виконання лікарем професійних обов'язків. Питання шляхів формування фахової комунікативної компетентності студента-медика, одним із складників якої є комунікативні навички, розглядається у працях Л. І. Васецької, І. І. Зелез, Г. Я. Іванишин, О. С. Іванців, Н. П. Литвиненко, М. І. Лісового, Л. В. Манюк, У. В. Соловій, І. О. Туровської, І. О. Черних, Я. В. Юкала. Мовну компетентність працівників медичної сфери ми розглядаємо як здатність оволодіти знаннями з мови та мовленнєвими вміннями й навичками і користуватися ними для вирішення широкого спектра комунікативних завдань. Вектори компетентнісного підходу в підготовці іноземних студентів до медичної діяльності в аспекті комунікації спрямовані на формування основних видів мовленнєвої

діяльності – аудіювання та говоріння. Такі компетенції виявляють себе як у тій частині діяльності лікаря, яка пов'язана зі спілкуванням з пацієнтом, так і в комунікації з колегами-медиками і являють собою систему вмінь і навичок професійного медичного мовлення.

Формування комунікативних навичок в іноземних студентів-медиків потребує системної роботи з урахуванням усіх розгалужень структури фахової медичної комунікації та ситуацій, у яких вона відбувається, а також аналізу якісних характеристик професійного мовлення учасників спілкування. Реалізацію компетентнісного підходу до навчання іноземних студентів забезпечує передусім визначення методичних напрямів навчання, конкретних видів роботи, координування завдань відповідно до навчальних цілей, створення організаційно-педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У сучасній лінгводидактиці представлені різні підходи до навчання української мови як іноземної: комунікативно зорієнтований, діяльнісний, особистісно-орієнтований, компетентнісний; також спостерігається тенденція до інтеграції підходів у теорії та практиці мовної освіти іноземних студентів. Використання різноманітних підходів зумовлено прагненням науковців сконцентрувати увагу на певних аспектах як самого феномену комунікації, так і її дидактичних питань з метою оптимізації навчального процесу. У галузі фахової медичної освіти, де мовна компетентність стає важливою умовою професійної підготовки майбутнього лікаря, особливої актуальності набуває компетентнісний підхід до навчання мови. Компетентнісний підхід має низку переваг над іншими підходами через закладену в його змісті безпосередню спрямованість навчання на реалізацію професійних завдань. Перспективи дослідження передбачають визначення структури професійної медичної комунікації та розроблення оптимальної моделі формування комунікативних навичок в іноземних студентів-медиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакум, З. П. (2013). Українська мова як іноземна: лінгводидактичні проблеми. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 32, 226–232 (Bakum, Z. P. (2013). Ukrainian as a foreign language: linguistic-pedagogical problems. *Philological Studies: Scientific Bulletin of the Kryvyi Rih State Pedagogical University*, 32, 226–232).
2. Гальскова, Н. Д., Гез, Н. И. (2006). *Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика*. Москва: Академия (Halskova, N. D., Gez, N. I. (2006). *The theory of teaching foreign languages. Linguodidactics and methodology: Tutorial*. Moscow: Academy).
3. Головань, М. С. (2008). Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*, 3, 23–30 (Holovan, M. S. (2008). Competency and competence: experience of theory, theory of experience. *Higher education of Ukraine*, 3, 23–30).

4. Голуб, Н. Б. (2015). Підходи до навчання української мови в основній школі. *Українська мова і література в школі*, 3, 2–10 (Holub, N. B. (2015). Approaches to teaching Ukrainian language in the primary school. *Ukrainian language and literature at school*, 3, 2–10).

5. Груба, Т. (2011). Реалізація функціонально-комунікативного підходу у процесі формування мовної особистості. *Нова педагогічна думка*, 3, 57–59 (Hruba, T. (2011). Implementation of a functional and communicative approach in the process of formation of a linguistic personality. *New Pedagogical Thought*, 3, 57–59).

6. Дирда, І. А. (2015). Комунікативний підхід до навчання української мови як іноземної на основному етапі. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, 13, 433–436 (Dirda, I. A. (2015). A communicative approach to teaching Ukrainian as a foreign language at the main stage. *Philological Studies. Scientific bulletin of the Kryvyi Rih State Pedagogical University*, 13, 433–436).

8. Іванців, О. С. Професійно-комунікативна спрямованість навчання української мови як іноземної у медичному ВНЗ за кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Викладання мов у вищих навчальних закладах на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. – *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна*, 12, 115–120 (Ivantsiv, O. S. Professional-communicative orientation of teaching Ukrainian as a foreign language in a medical university for a credit-module system of educational process organization. *Teaching languages at higher educational institutions at the present stage. Interpersonal communication. Scientific research. Experience. Search. Vestnik KhNU them. V. N. Karazin*, 12, 115–120).

9. Кучеренко, І. А. (2013) Концептуальні підходи до проектування змісту сучасного уроку рідної мови. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 2, 254–260 (Kucherenko, I. A. (2013). Conceptual approaches to designing the content of modern lesson of the native language. *Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University*, 2, 254–260).

10. Ніколаєнко, В. В. (2013) Компетентнісний підхід до формування російськомовних комунікативних умінь іноземних студентів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*, 22, 178–186 (Nikolaienko, V. V (2013). Competency approach to the formation of Russian-speaking communication skills of foreign students. *Teaching languages at higher education institutions at the present stage. Interpersonal relationships. Scientific research. Experience. Searches*, 22, 178–186).

11. Омельчук, С. А. (2013) «Підхід до навчання» як базова категорія сучасної лінгвістичної науки. *Українська мова і література в школі*, 2, 2–7. (Omelchuk, S. A. (2013). “Approach to learning” as the basic category of modern linguistic science. *Ukrainian language and literature at school*, 2, 2–7).

12. Паламар, Л. М. (1997). *Функціонально-комунікативний принцип формування мовної особистості* (автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.09). Київ (Palamar, L. M. (1997). *Functional-communicative principle of formation of the linguistic personality*. (DSc thesis abstract). Kiev).

13. Пентиліук, М. І. (2010). Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в євроінтеграційному контексті. *Українська мова і література в школі*, 2, 2–5. (Pentilyuk, M. I. (2010). Competent approach to the Formation of a linguistic personality in a Euro-integration context. *Ukrainian language and literature at school*, 2, 2–5).

14. Прадівляний, М. Г. (2016). Використання особистісно орієнтованого підходу у формуванні готовності до іншомовного професійного спілкування студентів технічних спеціальностей. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, 4, 115–119 (Pradivliannyi, M. H. (2016). Use of personally oriented approach in formation of readiness

for foreign language professional communication of students of technical specialties. *Bulletin of the Vinnitsa Polytechnic Institute*, 4, 115–119).

15. Семенов, О. М. (2013). Формування комунікативної компетентності майбутніх економістів: аксіологічний підхід. *Педагогіка вищої та середньої школи*, 38, 267–270. (Semenoh, O. M. (2013). Formation of communicative competence of the future economists: axiological approach. *Pedagogy of higher and secondary schools*, 38, 267–270).

16. Соловій, У. В. (2015). Проблемні аспекти викладання навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у вищих медичних навчальних закладах. *Педагогіка вищої та середньої школи*, 44, 257–261 (Solovii, U. V. (2015). Problematic aspects of teaching the academic discipline “Ukrainian language (by professional orientation)” at higher medical education institutions. *Pedagogy of Higher and Secondary School*, 44, 257–261).

17. Строганова, Г. О. (2008). Концептуальні підходи до засвоєння української мови іноземними студентами. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 3, 173–179 (Strohanov, H. O. (2008). Conceptual approaches to the acquisition of Ukrainian language by foreign students. *Theory and Practice of Teaching Ukrainian as a Foreign Language*. Lviv: Lviv National University named after I. Franko, 3, 173–179).

18. Тур, О. М. (2014). Професійно-комунікативна компетентність майбутнього документознавця: зміст і структура. *Професійна освіта. Наукові записки. Серія: педагогіка*, 53–57 (Tur, O. M. (2014). Professional and communicative competence of the future document scientist: content and structure. *Professional education. Proceedings. Series: Pedagogy*, 53–57).

19. Туровська, І. О. (2014). Теоретичні засади формування мовленнєвої компетентності у студентів медичних навчальних закладів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія і педагогіка*, 29, 156–158 (Turovska, I. O. (2014). Theoretical bases of formation of speech competence at students of medical educational institutions. *Scientific notes of the National University “Ostroh Academy”. Series: Psychology and Pedagogy*, 29, 156–158).

20. Ушакова, Н. І. (2010). *Багатоаспектна модель підручника з російської мови для іноземних студентів у вищих навчальних закладах України* (автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02). Херсон (Ushakov, N. I. (2010). Multidimensional model of the Russian language textbook for foreign students in higher education institutions of Ukraine (DSc thesis abstract). Kherson).

21. Федоренко, Ю. С. (2002). Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування. *Рідна школа*, 1, 63–65 (Fedorenko, Yu. S. (2002). Communicative competence as the most important element of successful communication. *Native school*, 1, 63–65).

22. Savignon, S. (2001). Communicative Language Teaching for the Twenty-First Century. In M. Celce-Murcia (Ed.), *Teaching English as a second or foreign language*, (pp. 13–27). Boston.

РЕЗЮМЕ

Сергиенко Тамара. Підходи к обучению украинскому языку как иностранному в медицинских университетах.

Статья посвящена рассмотрению современных подходов к обучению украинскому языку иностранных студентов-медиков и выяснению основных характерологических черт компетентностного подхода. В работе использованы теоретические общенаучные методы познания: изучение информационных

источников, анализ, синтез, обобщение, аналогия. Установлено, что в современной лингводидактике представлены различные подходы к обучению украинскому языку как иностранному. Компетентностный подход имеет ряд преимуществ перед другими подходами через заложенную в его содержании непосредственную направленность обучения на реализацию профессиональных задач. Перспективы исследования предполагают разработку оптимальной модели формирования коммуникативных навыков у иностранных студентов-медиков.

Ключевые слова: *подход к обучению, компетентностный подход, украинский язык как иностранный, профессиональная медицинская коммуникация, коммуникативная компетентность.*

SUMMARY

Serhiienko Tamara. Approaches to teaching Ukrainian as a foreign language in medical universities.

The article is devoted to the consideration of modern approaches to teaching foreign medical students the Ukrainian language and to clarification in this context of the main characterological features of the competence approach. In the work the theoretical general scientific methods of cognition are used: the study of information sources, analysis, synthesis, generalization, analogy. In modern linguodidactics, different approaches to teaching Ukrainian as a foreign language are presented: communicatively oriented, activity-oriented, personality-oriented, competence-oriented. There is also a tendency to integrate approaches in the theory and practice of language education of foreign students. The use of a variety of approaches is due to the desire of scientists to focus on certain aspects of the very phenomenon of communication, and its didactic issues in order to optimize the educational process. In the field of professional medical education, where linguistic competence becomes an important condition for the professional training of a future doctor, the competent approach to language learning becomes especially relevant. Competency approach has advantages over other approaches, because in its content there is a direct orientation of training for the implementation of professional tasks. The language competence of medical professionals is defined as the ability to learn language and speech skills and use them to solve a wide range of communicative tasks. Vectors of the competent approach in preparing foreign students for medical activities in the aspect of communication are aimed at forming the main types of speech activity-listening and speaking. Such competencies manifest themselves in the part of the physician's work, which is connected with communication with the patient, and in communication with medical colleagues and represent a system of skills of professional medical speech. The implementation of the competence approach provides the definition of methodological directions for training of foreign students. The prospects for the study include the definition of the structure of professional medical communication and the development of an optimal model for communicative skills development in foreign medical students.

Key words: *approach to learning, competency approach, Ukrainian as a foreign language, professional medical communication, communicative competence.*